

90 година истраживања помологије у Дрјанову

Автор(и): доц.д-р Николина Маринова, Институт по планинско жовотновџдство и земеделие в Троян - филиал Дряново; доц. д-р Дарина Иванова, Институт по планинско жовотновџдство и земеделие в Троян - филиал Дряново; ас. Силвена Тодорова, Институт по планинско жовотновџдство и земеделие в Троян - филиал Дряново

Дата: 03.07.2019 *Брой:* 7/2019

Godine 1929. osnovane su dve hortikulturene eksperimentalne stanice u Bugarskoj u dva najizraženija voćarska regiona u zemlji – Kjustendilu i Gabrovu. Osnivač Voćarske eksperimentalne stanice u Drjanovu je Petar Lilov. Rođen je u Vidinu 1886. godine i radio je kao hortikulturni agronom u pokretnim poljoprivrednim odeljenjima u Vidinu, Kjustendilu i Sofiji, i kao inspektor u Ministarstvu poljoprivrede. Od 1924. do 1926. godine poslat je na dugoročnu specijalizaciju iz eksperimentalnog rada u voćarstvu na Univerzitetu Kornel u Njujorku. Po povratku iz Amerike, uspeo je da ubedi tadašnje vlasti u potrebu osnivanja naučne ustanove za voćarstvo i 1. avgusta

1929. godine postao je direktor i osnivač Voćarske eksperimentalne stanice u Drjanovu, te se smatra osnivačem eksperimentalnog rada u voćarstvu u našoj zemlji.

U prvim godinama rada Voćarske eksperimentalne stanice u Drjanovu, istraživanja su obuhvatala gotovo sve vrste voća. Tokom ovog perioda stanica je postigla značajne rezultate, od kojih su mnogi primenjeni u poljoprivrednoj praksi. Na prvom mestu su istraživanja voćnog asortimana sa ciljem uvođenja u proizvodnju najpogodnijih sorti. U tu svrhu osnovane su velike kolekcione plantaže, koje su obuhvatile 575 sorti, od kojih su mnoge unete iz Italije, Francuske, Nemačke, Srbije i drugih zemalja.

Uslovi za profilisanje i specijalizaciju stvoreni su kasnije, te je 1965. godine naučnom timu stanice zadata uloga da se uglavnom bavi unapređenjem proizvodnje šljive u zemlji. Istraživanja na trešnji i višnji nastavljena su u ograničenijem obimu. Glavni zadaci sa kojima se suočavao tim stanice bili su: prikupljanje i ocena lokalnih i introdukovanih sorti, razvoj novih sorti, sprovođenje ekoloških istraživanja u regionu, identifikacija pogodnih podloga i metoda razmnožavanja, i razvoj odgovarajućih agrotehničkih mera.

Tokom dugog perioda svog postojanja, na Eksperimentalnoj stanici za šljivu u Drjanovu radili su mnogi istraživači i stručnjaci, ostavljajući trajan trag u voćarskoj nauci i praksi. Posebno su velike zasluge Petra Lilova, Aleksandra Daskalova, Dimitra Bojkova, Ganča Katrandžijeva, Ivana Ilijeva, Petka Marinova, Marka Vitanova, Georgija Prodanova, Jordanke Šarkove, Marije Jončeve, Valentine Božkove, Penča Ilijeva, Ivanke Vitanove.

Profesor, dr sc. Marko Vitinov ima velike zasluge za razvoj Eksperimentalne stanice za šljivu u Drjanovu. Čitava njegova radna i stvaralačka karijera protekla je na stanici, gde je bio direktor 20 godina. Šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog veka jedan od glavnih zadataka stanice bio je introdukcija i oplemenjivanje novih sorti šljive. Pod rukovodstvom prof. Vitanova stvoren je veliki hibridni materijal, što je rezultiralo selekcijom i odobrenjem novih sorti od strane Državne sorte komisije: Drjanovska, Sinja jubilejna (Plavi jubilej), Guljaeva, Gabrovska, Strinava, Vitanova, Burja i Pop Hariton, a kasnije i sorte Nevena i Balvanska slava.

Pored oplemenjivačkih aktivnosti, postignuti su dobri rezultati u tehnologiji gajenja šljive. Prvi eksperimenti za proučavanje uticaja različitih podloga na rast i rodnost stabala postavljeni su još 1942. godine. Najveće zasluge na ovom polju pripadaju višem naučnom saradniku Mariji Jončevoj koja je, šezdesetih i sedamdesetih godina, zahvaljujući bogatom početnom materijalu koji je sakupila od lokalnih oblika šljive i trnje-šljive i nekih sorti džanarike, uspela da odabere bogat materijal za podloge. Za praksu su od najvećeg interesa umereno bujne semenske podloge. Za svoje vreme, identifikovane su pogodne podloge za sorte šljive Kjustendilska sinja šljiva, Stenli i Strinava.

Dugi niz godina proučavani su pogodni sistemi za formiranje i rezidbu stabala šljive u skladu sa zahtevima savremenih industrijskih tehnologija. Najveće zasluge na ovom polju pripadaju višem naučnom saradniku Mariji Jončevoj i doc. dr Steli Dimkovej. Utvrđene su mogućnosti za formiranje stabala različitih sorti i režimi rezidbe usklađeni sa tehnologijom vođenja šljivičnjaka. Sedamdesetih godina proučavana je konturna mehanizovana rezidba sorti šljive, što je za svoje vreme bila revolucija u tehnologiji gajenja šljive.

Značajno mesto u istraživačkim aktivnostima Eksperimentalne stanice za šljivu u Drjanovu posvećeno je pitanjima vezanim za đubrenje voćnjaka. Prvi rezultati pokazali su potrebu za primenom tri glavna hraniva – azota, fosfora i kalijuma. Proučavana je mogućnost primene metode lisne dijagnoze za određivanje potreba za đubrenjem. Prof. dr sc. Ivanka Vitanova ima velike zasluge u oblasti đubrenja. Čitava stvaralačka karijera prof. Vitanove protekla je na Eksperimentalnoj stanici u Drjanovu. Počela je rad kao istraživač saradnik 1968. godine. Godine 1979. odbranila je doktorsku disertaciju i stekla naučni stepen "doktor", a 1982. godine stekla je zvanje "docent". Godine 1996. odbranila je disertaciju i dobila naučni stepen "doktor poljoprivrednih nauka", a 2000. godine unapređena je u "profesora".

Prof. Ivanka Vitanova bila je direktor Eksperimentalne stanice za šljivu u Drjanovu od 1987. do 1993. i od 1995. do 2012. godine, a tokom njenog mandata ova institucija je postigla neke od svojih najvećih dostignuća u oblasti poljoprivredne nauke. Glavni doprinosi prof. Vitanove su u oblasti organske proizvodnje voća i sistema održavanja površine zemljišta u šljivičnjacima. Ona je inovator u primeni zelenišnog đubrenja, zamenjujući stajski đubrivo usevima za zelenišno đubrenje – raž, uljana repica i ječam.

Istraživački rad na stanici na biologiji, ekologiji i merama suzbijanja ekonomski najznačajnijih bolesti i štetočina šljive u Bugarskoj bio je dugotrajan i plodonosan. Prva istraživanja o bolesti crvenih lisnih pega šljive sprovedena su još 1945. godine od strane prof. Marka Vitanova. Razjašnjena je biologija uzročnika i utvrđeno je da se masovna infekcija dešava tokom cvetanja. Prskanje tokom cvetanja protiv crvenih lisnih pega primerjeno je po prvi put 1960. godine, sa veoma dobrim efektom.

Danas, iako sa znatno smanjenim kadrom, tim Eksperimentalne stanice u Drjanovu nastoji da sačuva i dalje razvija naučna dostignuća naših prethodnika. Od 2003. godine stanica je odeljenje Instituta za planinsko stočarstvo i poljoprivredu u Trojanu. Trenutno ovde rade tri istraživača saradnika i jedan doktorant. Projekti na kojima saradnici rade su u nekoliko pravaca. Jedan od glavnih zadataka tima je očuvanje genofonda šljive i džanarike. Trenutno stanica ima bogatu kolekciju lokalnih, introdukovanih i domaćih sorti roda *Prunus*.

Kolekciona plantaža sastoji se od 41 introdukovane, 5 sorti oplemenjenih na eksperimentalnoj stanici i 16 lokalnih sorti šljive. Stanica ima 19 introdukovanih i 13 lokalnih sorti džanarike. Kolekcija takođe sadrži nekoliko

lokalnih formi kruške i trešnje. Oplemenjivačke aktivnosti se nastavljaju, a pod istraživanjem su dve elite šljive i 75 odabranih hibridnih biljaka.

Još jedan glavni pravac u kojem tim radi je tehnologija organske proizvodnje plodova šljive, uključujući izbor pogodnih sistema formiranja i rezidbe; organsko đubrenje; i ekološki prihvatljiva tehnologija zaštite bilja za šljivu i džanariku. Proučen je vrstni sastav ekonomski značajnih štetočina šljive i džanarike. Praćena je njihova fenologija i faktori koji utiču na gustinu i vrstni sastav ovih štetočina. Paralelno se posmatra fenologija ekonomski najznačajnijih bolesti šljive i proučava podložnost pojedinih sorti na ove bolesti. Testira se niz pesticida za suzbijanje bolesti i štetočina šljive, kao i njihov fitotoksični efekat na različite sorte.

U skladu sa novim trendovima u proizvodnji ekološki čistih proizvoda, poslednjih godina sprovode se naučna istraživanja o upotrebi organskih biodubriva, prateći njihov uticaj na prinos i kvalitet ploda. Kao rezultat ovih istraživanja, glavni zadatak sa kojim se suočava tim je razvoj integralne tehnologije za proizvodnju ekološki čistih voćnih proizvoda, koja bi trebalo da uključi odgovarajući asortiman sorti, izbor pogodnih lokaliteta, sisteme održavanja površine zemljišta, đubrenje i ekološki prihvatljiv sistem zaštite bilja.